

แนวทางการปรับปรุงระบบจัดการข้อมูลของศาลยุติธรรมเพื่อให้รองรับ
ต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารจัดการคดี :
ศึกษากรณีการกำหนดจำนวนวันนัดสืบพยาน¹

Guidelines for improving the information management system
of the Court of Justice to support the application of artificial
intelligence technology in case management :
Focusing on how to determinate the number of days for witness
examination

ศราววุฒิ เสาวภาพ²
Srawut Souvapap²

Received: Mar 19, 2023 Revised: May 9, 2023 Accepted: May 11, 2023

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของคู่มือฉบับร่าง เรื่อง “แนวทางการปรับปรุงระบบจัดการข้อมูลของศาลยุติธรรมเพื่อให้รองรับต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารจัดการคดี : ศึกษากรณีการกำหนดจำนวนวันนัดสืบพยาน” หลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ทุนสำนักงานศาลยุติธรรม โครงการสร้างผู้เชี่ยวชาญในการบริหารราชการศาลยุติธรรม)

² เลขานุการศาลยุติธรรมประจำภาค 4 , สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 4, อาคารศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดขอนแก่น ชั้น4ถนนศูนย์ราชการ ตำบลในเมืองอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

² Secretary of the Office of the Chief Judge of Region 4, Khon Kaen Juvenile and Family Court Building 4th Floor, Soon Rachakarn Rd, Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen 40000



บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์มุ่งศึกษาแนวทางการปรับปรุงระบบจัดการข้อมูลของศาลยุติธรรมโดยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้ระบบการบริหารจัดการคดีของศาลสามารถดำเนินไปได้อย่างเต็มศักยภาพการปรับปรุงระบบจัดการข้อมูลดังกล่าวแยกพิจารณาขั้นตอนได้เป็น 3 ส่วน ตั้งแต่การปรับปรุงรูปแบบการรวบรวมข้อมูลที่ต้องรวบรวมข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นข้อมูลที่มีโครงสร้าง ไม่ใช่แค่การรวบรวมข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบไฟล์ pdf เพื่อเป็นรากฐานให้เทคโนโลยีต่าง ๆ สามารถการประยุกต์ใช้ข้อมูลส่วนนี้ต่อไปได้ จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเมื่อเป็นข้อมูลที่มีโครงสร้างแล้วจึงสามารถใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการหาข้อมูลเชิงลึก และในท้ายที่สุดจึงเป็นการใช้ประโยชน์จากข้อมูลจากองค์ความรู้เชิงลึกใหม่ที่ได้เพื่อให้การใช้งานประโยชน์จากข้อมูลนั้นมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับปัญหาการกำหนดวันนัดสืบพยานที่ไม่เหมาะสมของศาลยุติธรรม หากศาลมีการจัดการข้อมูลด้วยเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการหาข้อมูลเชิงลึก เช่น เรื่องกำหนดวันนัดสืบพยานที่เหมาะสมในแต่ละคดี จะมีส่วนช่วยให้การบริหารจัดการคดีของศาลยุติธรรมเป็นไปโดยราบรื่นอันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่การบริหารงานยุติธรรมศาลในภาพรวม

คำสำคัญ : การบริหารจัดการคดี, เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์, การวิเคราะห์ข้อมูล

Abstract

This article focuses on improving the information management system of the Court of Justice by using the appropriate technologies in order to help a court case management to reach its full potential Improving the aforementioned data management system can be considered in three parts, starting from improving the process of collecting data which must consolidate the data in the format of “structured data”, it's not just a collection of electronic data in pdf format, in order to be the foundation for various technologies to be able to continue to apply this information. Then, there will be entering a data analysis process. With a structured data, artificial intelligence technology can be used to find “insights” . Finally, it is about a leveraging the data from the new insights to optimize its utilization. Therefore, when comparing with the problem of misfit determination of the witness examination date of the Court of Justice. Once the court systematically



manages information with such technology, the use of artificial intelligence technology will help to find insight information, such as the appropriate date for witness examination in each case. It will contribute a smooth court case management which will increase the efficiency of the administration of justice as a whole.

Keywords: court case management, artificial intelligence technology, data analysis



บทนำ

เนื่องด้วยในปัจจุบันสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยต่างก็มีพัฒนาการมากขึ้นอย่างมาก เช่น คดีที่มีพื้นฐานมาจากสภาพเศรษฐกิจอย่างสัญญาซื้อขายด้วยความสะดวกของเทคโนโลยี รูปแบบการทำสัญญาซื้อขายดังกล่าวจึงสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิมที่ต้องเป็นหนังสือลงบนวัตถุที่จับต้องได้ เช่น กระดาษ ไปสู่การทำสัญญาซื้อขายกันบนโปรแกรมแอปพลิเคชัน อันเป็นการทำลายข้อจำกัดของการทำเอกสารแบบดั้งเดิมที่เชื่องช้าโดยใช้ต้นทุนที่สูงกว่า

อย่างไรก็ดี พฤติกรรมดังกล่าวก็ส่งผลในทางกลับกัน ความสะดวกที่เพิ่มขึ้นย่อมส่งผลต่อข้อพิพาทที่อาจตามมาในแง่ของปริมาณคดีและความซับซ้อนของคดีอย่างมีนัยยะทำให้ภาระงาน (Work load) ที่ศาลยุติธรรมต้องรับผิดชอบจึงเพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณด้วยเช่นกันและส่งผลกระทบต่อเนื่องทำให้การบริหารจัดการคดีของศาลยุติธรรมให้เป็นอย่างเชื่องช้าเพราะในบางครั้งการบริหารจัดการคดีด้วยระบบเก่าก็เกินศักยภาพที่ทรัพยากรมนุษย์จะรับมือไว้ในการจัดการ ก่อเกิดปัญหา “ความเหนื่อยล้าในการตัดสินใจ” (decision fatigue) ซึ่งเป็นชนวนของ “ปัญหาความผิดพลาดของมนุษย์” (human error) อันเป็นปัญหาที่บั่นทอนทำให้การบริหารจัดการคดีและความยุติธรรมยิ่งต้องล่าช้าลงไปอีก

นอกจากนี้ สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ถือเป็นตัวอย่างเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีในทุกส่วนของการทำงานของศาลยุติธรรม อันเป็นประโยชน์แก่ทั้งศาลและคู่ความ การปรับปรุงระบบบริหารจัดการคดีของศาลยุติธรรมโดยการใช้เทคโนโลยีจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ระบบการบริหารจัดการคดีของศาลสามารถดำเนินไปได้อย่างเต็มศักยภาพอย่างใดก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับระบบบริหารจัดการคดีของศาลยุติธรรมในปัจจุบัน ระบบการทำงานในทางปฏิบัติยังคงอ้างอิงระบบจัดเก็บข้อมูลด้วยเอกสาร (Paper-based) เป็นหลักหรือมีบางส่วนที่เป็นการจัดเก็บข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบไฟล์ pdf แม้กรณีดังกล่าวถือเป็นก้าวแรกของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยเหลือตามสมควรไปบ้างแล้วมีประโยชน์ในเรื่องความสะดวกรวดเร็วในการรวบรวมข้อมูล แต่กระบวนการจัดการข้อมูลลักษณะดังกล่าวถือว่ายังมีอุปสรรคจากการที่ข้อมูลยังคงอยู่ในเอกสารที่มีลักษณะเชิงกายภาพ การใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าวอีกครั้ง เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลหรือการนำเสนอข้อมูลเป็นไปอย่างยากลำบากโดยเฉพาะเมื่อข้อมูลดังกล่าวมีอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเป็นปัญหาสถานที่จัดเก็บข้อมูลและปัญหาขอบเขตอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบข้อมูลซึ่งมีแนวโน้มเป็นการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นแบบไซโล (Silo) ซึ่งเป็นอุปสรรคในการเชื่อมโยงข้อมูลซึ่งกันและกันอันจะยังเป็นปัญหาที่บั่นทอนทำให้บริบทการวิเคราะห์ข้อมูลยังไม่ครบถ้วน



ดังนั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลศาลยุติธรรมจึงต้องปรับปรุงพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลขึ้นไปอีกระดับ สมควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยเหลือการทำงานของศาลให้มีระบบการทำงานอัตโนมัติต่าง ๆ โดยที่เทคโนโลยีดังกล่าวต้องมีความเหมาะสม ไม่ใช่แค่การนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ในเชิงอุปกรณ์สำเร็จรูปที่ไม่อาจตอบสนองต่องานในปัจจุบัน ศาลยุติธรรมจึงต้องศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ พิจารณาเปรียบเทียบทั้งหลักการและโครงสร้างพื้นฐานของทั้งภารกิจศาลและความเข้าใจในเทคโนโลยีแล้วนำมาปรับปรุงระบบการจัดการข้อมูลเริ่มต้นจากการปรับปรุงระบบการรวบรวมข้อมูลให้เป็นข้อมูลที่มีโครงสร้าง (Structured Data) ทดแทนการรวบรวมข้อมูลด้วยเอกสารหรือข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบไฟล์ pdf เพื่อให้ข้อมูลที่อยู่ภายในศาลยุติธรรมกลายเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่มีมาตรฐานเดียวกัน และเมื่อมีการปรับปรุงระบบการรวบรวมข้อมูลดังกล่าวแล้ว ข้อจำกัดเดิมในเรื่องอุปสรรคในการเชื่อมโยงข้อมูลและปัญหาความล่าช้าในการนำข้อมูลไปประมวลผลเมื่อมีข้อมูลจำนวนมากจึงสามารถจัดการได้ด้วยการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เข้ามาสนับสนุนให้กระบวนการดังกล่าวเป็นไปโดยอัตโนมัติ ทำให้ลดภาระงานของศาลลดปัญหาความผิดพลาดที่เกิดจากมนุษย์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการ และจะได้จัดสรรทรัพยากรในการบริหารจัดการคดีของศาลยุติธรรมใหม่ได้อย่างเหมาะสม

หลักการ (Principle)

สำหรับแนวคิดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการปรับปรุงการให้บริการภาครัฐ แนวคิดดังกล่าวนี้มีมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง โดยในช่วงต้นความพยายามมักจะอยู่ในรูปแบบของการมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้การให้บริการภาครัฐมีความสะดวกรวดเร็ว เกิดเป็นธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐ (e-Government) ซึ่งจะเป็นได้จากกรณีการปรับเปลี่ยนกระบวนการการยื่นคำร้องและการจัดเก็บเอกสารให้กลายเป็นการยื่นคำร้องในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันแม้จะมีการให้บริการในรูปแบบธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐกันมากขึ้น แต่หากเปรียบเทียบกับปริมาณและความซับซ้อนของพันธกิจต่าง ๆ ลำพังกระบวนการดังกล่าวก็ยังไม่เพียงพอต่อการให้บริการประชาชนเพราะเมื่อพิจารณาแล้วกระบวนการดังกล่าวมีลักษณะเป็นการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในบางส่วนเช่น เปลี่ยนจากการยื่นคำร้องกระดาษมาเป็นยื่นคำร้องอิเล็กทรอนิกส์ แต่กระบวนการทำงานขั้นตอนภายในยังคงลักษณะระบบราชการและงานเอกสารไว้เช่นเดิม ดังนั้น เมื่อจะต้องต่อยอดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงการให้บริการภาครัฐ การพิจารณาจึงต้องไม่ใช่แค่การมุ่งนำตัวเทคโนโลยีที่นำมาใช้แต่เพียงอย่างเดียวแต่ต้องพิจารณาถึงการปรับปรุงเปลี่ยนระบบการทำงานในภาพรวมให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญจากนั้น



จึงค่อยออกแบบและปรับใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนเสริมเพื่อให้เกิดการพัฒนาไปอีกระดับ หรือที่อาจเรียกว่าเป็นการบริหารราชการแบบดิจิทัล (Digital Government)

1. การบริหารราชการแบบดิจิทัล (Digital Government) [1]

การบริหารราชการแบบดิจิทัลไม่ใช่เรื่องการปรับใช้เทคโนโลยีเพื่อมาสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานรัฐแต่เพียงอย่างเดียว และเมื่อโดยแท้จริงแล้วเป็นเรื่องของการปฏิรูประบบการบริหารงานราชการให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนการดำเนินนโยบายและการออกแบบจึงไม่ใช่เรื่องการคาดเดาความต้องการของประชาชน แต่เป็นการสนับสนุนให้ประชาชนทำงานร่วมกันกับหน่วยงานรัฐเพื่อกำหนดความต้องการและร่วมกันขจัดปัญหาเหล่านั้นการบริหารราชการแบบดิจิทัลจึงประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ กล่าวคือ

1.1 การขับเคลื่อนองค์กรภาครัฐด้วยข้อมูล (Data-driven public sector)

คือ การเห็นความสำคัญของข้อมูลเพราะเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ภาครัฐสามารถคาดคะเนความต้องการการให้บริการที่ฉับไวและเข้าใจและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างทันทั่วทั้งที่

1.2 ทศนคติการเปิดเผยสู่สาธารณะ (Open by default)

คือ วิธีคิดภายใต้หลักการที่ว่าหน่วยงานรัฐสมควรจัดให้สาธารณะสามารถเข้าถึงข้อมูลของตนเว้นแต่จะมีเหตุผลเพียงพอที่อธิบายได้ว่าการเปิดเผยดังกล่าวอาจทำให้กระทบถึงประโยชน์สาธารณะ แนวคิดดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งอาจรวมไปถึงหน่วยงานอื่นนอกเหนือหน่วยงานรัฐ อันเป็นเครื่องหมายสำคัญของวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันโดยมีความโปร่งใส (Transparency) และความรับผิดชอบตรวจสอบได้ (Accountability) เพื่อรองรับการทำงานร่วมกันแบบดิจิทัล

1.3 หน่วยงานรัฐในฐานะเวทีผู้ประสานงาน (Government as a platform)

คือ การสร้างระบบนิเวศการทำงานที่สนับสนุนให้การบริหารราชการต่าง ๆ เป็นเรื่องของความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานรัฐกับภาคประชาชน ภาคธุรกิจ ประชาสังคม และอื่น ๆ

1.4 มีกระบวนการคิดแบบดิจิทัลตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ (Digital by Design)

คือ หน่วยงานรัฐจะต้องมีการปรับให้มีความเป็นดิจิทัลด้วยความเข้าใจเชิงยุทธศาสตร์ทั้งหมดว่ากิจกรรมทั้งหลายมีความจำเป็นที่จะต้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เป็นไปโดยประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืน ซึ่งรวมไปถึงการต้องเปลี่ยนแปลงทั้งตัวกระบวนการและวัฒนธรรมองค์กร

1.5 ขับเคลื่อนโดยผู้ใช้งาน (User-Driven)

คือ การบริหารราชการที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง แทนการตั้งอยู่บนสมมติฐานของหน่วยงานรัฐแต่เพียงอย่างเดียว

1.6 การทำงานเชิงรุก (Proactive)

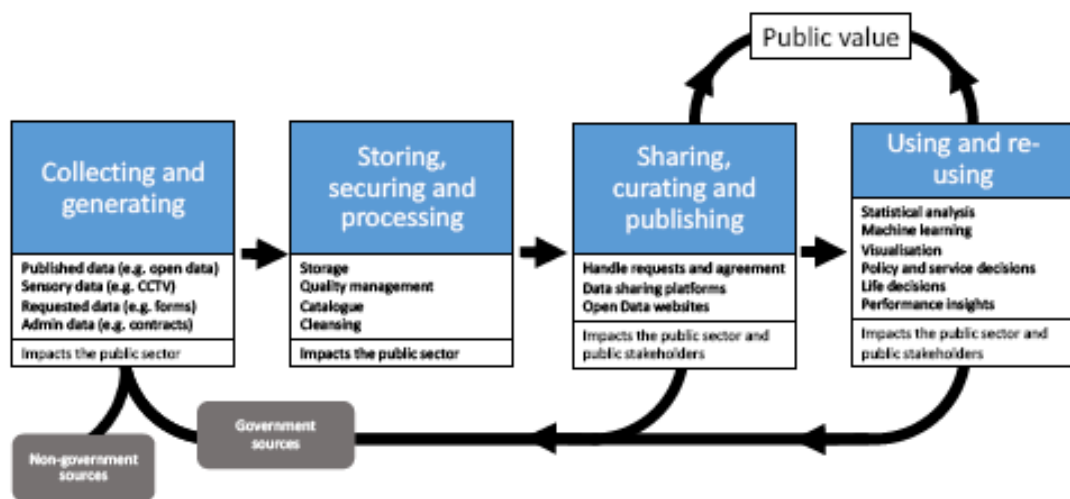
คือ หน่วยงานรัฐต้องมีความสามารถในการคาดการณ์ล่วงหน้าและมีความพร้อมที่จะตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

จากองค์ประกอบทั้งหมดนอกจากบริบทของการใช้เทคโนโลยีในการทำงานแล้วเรื่องของ “ข้อมูล” จึงเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารราชการแบบดิจิทัล แนวทางการใช้เทคโนโลยีจึงเป็นไปเพื่อให้หน่วยงานรัฐมีข้อมูลให้พร้อมในการให้บริการและใช้ข้อมูลเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

2. วงจรคุณค่าของข้อมูลในการบริหารงานราชการ (Government data value cycle) [2]

ในปัจจุบันตัวข้อมูลนั้นมีมูลค่าในตนเองคล้ายสินทรัพย์ (Valuing data as an asset) การใช้ข้อมูลอย่างถูกต้องจึงจะมีส่วนช่วยพัฒนามูลค่าที่มีต่อสาธารณะ (Public value) ต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารงานของหน่วยงานรัฐเอง ซึ่งโดยพันธกิจเป็นทั้งหน่วยงานที่ใช้ข้อมูลและสร้างข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะอย่างต่อเนื่อง ลักษณะวงจรของข้อมูลในการบริหารงานราชการจึงแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน กล่าวคือ

ภาพที่ 2: วงจรคุณค่าข้อมูลการบริการงานราชการ



ที่มา : Charlotte van Ooijen, Barbara Ubaldi, Benjamin Welby. (2019). A data-driven public sector: Enabling the strategic use of data for productive, inclusive and trustworthy governance. Retrieved from <https://doi.org/10.1787/09ab162c-en>.



2.1 การสร้างและการรวบรวมข้อมูล (Collecting and generating)

ขั้นตอนการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลถือเป็นหน้าด่านสำคัญของการนำข้อมูลไปใช้ในภายหลัง ข้อมูลต่าง ๆ สามารถเข้าสู่หน่วยงานรัฐได้หลายรูปแบบและจากหลายแหล่งข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บตามแบบฟอร์มมาตรฐาน การจัดเก็บผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชัน หรือถูกสร้างขึ้นจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ หรือแม้แต่การเชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภายนอก เช่น ข้อมูลสาธารณะภาครัฐ (Open government data) หรือฐานข้อมูลที่ถูกจัดเก็บโดยภาคเอกชนที่ทำงานภายใต้กำกับของรัฐ ในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ซึ่งจะส่งผลและก่อให้เกิดข้อมูลที่สร้างขึ้นจากกระบวนการทำงานของหน่วยงานรัฐเอง ขั้นตอนนี้จึงมีความสำคัญและเป็นส่วนแรกหน่วยงานรัฐจะมีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข้อมูลอื่นที่ไม่ใช่หน่วยงานรัฐนั้น ๆ การรวบรวมข้อมูลที่ดีและมีคุณภาพจึงเป็นการวางรากฐานที่ดีสำหรับการใช้ข้อมูลนั้นต่อไปในอนาคต อันเป็นการสร้างในลักษณะเป็นผลพลอยได้ (by-product) มากกว่าการเป็นผลโดยตรงของการใช้ข้อมูล

2.2 การจัดเก็บ การเก็บรักษา และการประมวลผล (Storing, securing and processing)

เมื่อมีการรวบรวมข้อมูล การนำข้อมูลไปจัดเก็บจำเป็นต้องมีการวางแผนล่วงหน้าถึงกระบวนการเก็บรักษา การแยกหมวดหมู่ การประเมินคุณภาพของข้อมูล และการทำความสะอาดข้อมูล ตลอดจนศึกษาขั้นตอนการนำข้อมูลไปวิเคราะห์แม้เป็นกระบวนการดังกล่าวถือเป็นการขั้นตอนภายในที่ไม่เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมมากนัก แต่ต้องถือว่าเป็นขั้นตอนละเอียดอ่อนที่สำคัญที่ส่งผลต่อการใช้งานข้อมูลในขั้นตอนต่อไป เพราะต้องสร้างความมั่นใจว่าการจัดการกับข้อมูลอย่างถูกต้องเหมาะสม

2.3 การแบ่งปัน การจัดแสดง และการเผยแพร่ (Sharing, curating and publishing)

ในการแบ่งปันและเผยแพร่ข้อมูล ถือเป็นขั้นตอนที่สัมพันธ์กับประเด็นข้อกฎหมายและข้อจำกัดต่าง ๆ ทั้งในส่วนการควบคุมการเข้าถึงข้อมูล รวมไปถึงข้อตกลงในการแบ่งปันข้อมูลสำหรับข้อมูลที่ไม่อาจเปิดเผยความชัดเจนในขั้นตอนนี้จะมีส่วนช่วยสร้างความมั่นใจเรื่องคุณภาพของข้อมูลที่จะถูกนำไปใช้ต่อไปในอนาคต

2.4 การใช้ และการใช้ซ้ำ (Using and Re-using)

ขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นตอนที่เห็นเด่นชัดและใกล้เคียงกับการพัฒนามูลค่าที่มีต่อสาธารณะ แต่การใช้ข้อมูลดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพได้จำเป็นต้องมีรากฐานที่ดีที่มาจากขั้นตอนก่อนหน้าข้างต้น เพราะมิเช่นนั้นการใช้ข้อมูลต่าง ๆ ย่อมถูกบ่อนทำลายโดยข้อมูลที่ไม่มีความคุณภาพ ข้อมูลไม่ครบถ้วน การเชื่อมโยงข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือรวมไปถึงอุปสรรคในการแบ่งปันข้อมูล



นอกจากนี้ ในส่วนของการใช้ข้อมูลในการพัฒนามูลค่าภาครัฐยังสามารถใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เข้ามาสนับสนุน สร้างประโยชน์จากการใช้ข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะข้อมูลเปรียบเสมือนเป็นแหล่งเชื้อเพลิงของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Data as fuel for AI) [3] ที่สามารถนำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลในปริมาณมากหรือในสูตรคำนวณที่ซับซ้อนมากขึ้นได้

แนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีด้านการจัดการข้อมูล [4]

จากการที่ “ข้อมูล” ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ “กระบวนการจัดการข้อมูล” จึงเป็นขั้นตอนมาตรฐานเพื่อให้ทุกการตัดสินใจมีข้อมูลประกอบการพิจารณาอย่างเหมาะสมแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงการจัดการข้อมูลของศาลยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพจึงแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. การรวบรวมข้อมูล

จากเดิมที่รูปแบบและกระบวนการรวบรวมข้อมูลมักอยู่ในรูปแบบของงานเอกสารกระบวนการจัดการข้อมูลด้วยระบบงานเอกสารดังกล่าว จึงต้องอาศัยเคลื่อนย้ายเอกสาร การตีความเอกสาร การใช้ดุลพินิจ และการจัดการรายงาน เป็นรายเรื่องรายคดี ซึ่งเป็นอุปสรรคในการทำงานเมื่อปริมาณงานและความซับซ้อนเพิ่มขึ้นและมีระบบการทำงานแบบไซโล (Silo) ที่ไม่แบ่งปันข้อมูลแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในส่วนนี้จึงเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงรูปแบบการรวบรวมข้อมูลนอกจากจะมีการรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วนไม่ยิ่งหย่อนไปกว่างานเอกสารปกติแล้ว ข้อมูลดังกล่าวจะต้องถูกรวบรวมให้อยู่ในรูปแบบ “ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์”

อย่างไรก็ดี ลำพังการรวบรวมข้อมูลเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อย่างที่เราพบเห็นในปัจจุบัน เช่น ไฟล์ word ไฟล์ pdf ก็อาจไม่ได้มีความเหมาะสมต่อการนำเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้เสมอไป เพราะรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวนี้มีลักษณะเป็นข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Data) กล่าวคือ ข้อมูลดังกล่าวไม่ได้ถูกจัดเก็บอยู่ในรูปแบบฐานข้อมูล (Database) ทำให้ระบบคอมพิวเตอร์ทำได้เพียงการจับเก็บแต่ไม่อาจตีความข้อมูลที่อยู๋ภายใน อันเป็นอุปสรรคในการนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในขั้นตอนถัดไป

ด้วยเหตุนี้ โดยพื้นฐานสำหรับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีด้านการจัดการข้อมูลแล้วจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบการรวบรวมข้อมูลให้ข้อมูลที่รวบรวมมานั้นอยู่รูปแบบข้อมูลที่มีโครงสร้าง (Structured Data) คือ ข้อมูลที่สามารถจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวให้อยู่ในรูปแบบของตาราง (Table) จัดเรียงเป็นแถว (Row) และคอลัมน์ (Column) แสดงความเชื่อมโยงระหว่างกันจึงทำให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่อยู่แถวสามารถเชื่อมโยงอ้างอิงกับหัวเรื่องที่ปรากฏตามคอลัมน์ได้ ข้อมูลที่ถูกจัดเก็บจึงมีลักษณะที่เป็น



“ตัวเลข” “วันเวลา” หรือ “ตัวอักษร” ฯลฯ ที่สามารถบ่งบอกข้อมูลได้อย่างชัดเจนเมื่ออ้างอิงกับหัวเรื่อง ตามคอลัมน์ว่าข้อมูลเหล่านั้นหัวเรื่องอะไร จำนวนเท่าไร ยกตัวอย่างเช่น การเก็บข้อมูล ชื่อสกุล อายุ น้ำหนัก ส่วนสูง เป็นต้น [5]

ตารางที่ 1 : ลักษณะของข้อมูลที่มีโครงสร้าง

ลำดับ	ชื่อ	อายุ	น้ำหนัก	ส่วนสูง
1	เขียว	23	56	167
2	แดง	45	68	179
3	ดำ	19	45	156
4	ขาว	36	55	172

กระบวนการเริ่มแรกของการปรับปรุงระบบการรวบรวมข้อมูลจึงเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงระบบการทำงานให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล เปลี่ยนจากการยื่นเอกสารโดยทั่วไปให้เป็นการยื่นคำร้องอิเล็กทรอนิกส์บนแพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital Platform) ที่มีการวางแผนออกแบบฐานข้อมูลไว้แล้ว ข้อมูลที่ได้จึงจะกลายเป็นข้อมูลที่พร้อมใช้งานสำหรับการจัดการข้อมูลด้านอื่น ๆ ตั้งแต่การเชื่อมโยงข้อมูลกับแหล่งข้อมูลหรือฐานข้อมูลอื่นทั้งภายในและภายนอกองค์กร, การเก็บรักษาข้อมูลด้วยเทคโนโลยีคลาวด์ (Cloud Computing) และการจัดเตรียมพื้นที่เก็บข้อมูลส่วนกลาง (Data Lake), การจัดการเกี่ยวกับมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยด้านข้อมูลและมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้มาตรฐานและนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์และแสดงผลข้อมูลในขั้นตอนถัดไป

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์หลักของการจัดการข้อมูล คือ การใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปหากข้อมูลที่รวบรวมมามีจำนวนไม่มาก การใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าวสามารถทำได้ในลักษณะการใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าวโดยตรงหรือการใช้ระดับการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เช่น การหาค่าเฉลี่ยทางสถิติ การหาความน่าจะเป็น ฯลฯ เพื่อเพิ่มรรถประโยชน์จากข้อมูลที่ได้ให้มากขึ้นอย่างไรก็ดี เมื่อมีปริมาณข้อมูลที่มากหรือมีความสลับซับซ้อนการใช้ประโยชน์ลักษณะดังกล่าวอาจได้ประโยชน์จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ผิวเผิน กรณีจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก (Insight) ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อหาลักษณะเฉพาะตัวของข้อมูลหรือหาลักษณะความมีแบบแผนร่วมกันของข้อมูลแต่ละอย่างเพื่อเป็นการอธิบายสถานการณ์ (Descriptive) ให้ดียิ่งขึ้น หรือต่อยอดพัฒนาเป็นการคาดการณ์แนวโน้มที่อาจเกิดขึ้น



(Predictive) ในอนาคต หรือตลอดจนการทำนายแนวโน้มพร้อมกับเสนอแนะทางเลือกที่มีการแจ่มแจ้ง ข้อดีข้อเสียของทางเลือกต่าง ๆ (Prescriptive)

และจากการที่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวพันกับกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่สูงขึ้น เช่น การหาจุดเหมาะสม (Optimization) ตลอดจนการสร้างเป็นแบบจำลองสถานการณ์ (Model) ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งหากดำเนินกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกด้วยทรัพยากรมนุษย์แต่เพียงอย่างเดียวก็จะเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรเป็นจำนวนมากและทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปอย่างล่าช้า การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจึงอาศัยการใช้เทคโนโลยีและระบบคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ มาช่วยในการประมวลผล โดยอาศัยข้อมูลที่มีโครงสร้างที่รวบรวมมาได้ร่วมกับเทคโนโลยีด้านอื่น เช่น เทคโนโลยี Cloud Computing และการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์แบบการเรียนรู้ของเครื่องจักร (Machine Learning) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการประมวลผลให้รวดเร็วประกอบกับการสร้างแบบจำลองสถานการณ์รูปแบบต่าง ๆ แล้วเปรียบเทียบกัน

ตัวอย่างการใช้งานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกที่พบเห็นในปัจจุบัน เช่น การวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือ (Credit Scoring) ของสถาบันการเงินที่ใช้การเรียนรู้ของเครื่องจักร (Machine Learning) แบ่งกลุ่มผู้มายื่นคำขอกู้ยืมเงินตามความเสี่ยงว่ามีความสามารถในการชำระหนี้คืนหรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลพฤติกรรมของมนุษย์เปรียบเทียบกับข้อมูลของผู้กู้ยืมเงินแล้วประเมินแนวโน้มจะผิดนัดชำระหนี้หรือไม่ซึ่งการใช้งานยังสามารถต่อยอดไปสู่เรื่องอื่น ๆ ได้อีก เช่น การศึกษาประเมินพฤติกรรมว่าพนักงานจะลาออกหรือไม่ หรือกลุ่มลูกค้ามีความชอบความสนใจในเรื่องอะไรเป็นพิเศษ

3. การใช้ประโยชน์จากข้อมูล

ข้อมูลเป็นเพียงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาหนึ่ง ลำพังตัวข้อมูลจึงไม่ได้บอกกล่าวอะไรเกี่ยวกับตัวมันเอง (Data is not going to speak itself.) ซึ่งหากปล่อยเวลาให้ผ่านไปข้อมูลนั้น ๆ ย่อมกลายเป็นเรื่องล้าสมัยและมีข้อมูลชุดใหม่เข้ามาแทนที่การใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้หรือไม่ ใช้ประโยชน์ได้มากน้อยเพียงใด จึงเป็นเรื่องการตีความและการนำไปใช้ของมนุษย์ [6]

การใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่มักพบเห็นได้แก่การนำเสนอ (Presentation) ซึ่งปัจจัยดังกล่าวสัมพันธ์กับการตีความและการเล่าเรื่องราว (Story telling) เพื่อให้ผู้รับสารรับทราบถึงประเด็นและความสำคัญของประเด็นเพื่อให้เกิดแรงผลักดันให้ต้องหาแนวทางปฏิบัติ รูปแบบการนำเสนอจึงเป็นไปได้ตั้งแต่การจัดทำรายงาน (Report) แผนผัง (Diagram) ตาราง (Table) แผนภูมิ (Chart) ตลอดจนการแสดงผลแบบหน้ากระดานสรุปข้อมูล (Dashboard)



การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในส่วนนี้จึงสามารถปรับปรุงกระบวนการให้มีการจัดทำรายงานแบบอัตโนมัติ (Automated Report) รวมไปถึงการกำหนดให้แสดงผลตามเวลาจริง (Real-time) เพื่อให้สะดวกรวดเร็วในการทำความเข้าใจข้อมูลแล้วนำไปปฏิบัติ ซึ่งในประเด็นดังกล่าวอาจต่อยอดได้อีกหากมีการทำงานร่วมกับชุดคำสั่งของระบบคอมพิวเตอร์ที่กำหนดขั้นตอนการทำธุรกรรมโดยอัตโนมัติไว้ล่วงหน้าโดยไม่ต้องอาศัยตัวกลาง (Smart contract) เพื่อลดภาระงานเชิงปริมาณในการตัดสินใจในเรื่องปลีกย่อยให้สามารถปฏิบัติได้ในทันทีได้อีกด้วย

ปัญหาการจัดการบริหารจัดการคดี : กรณีศึกษาการกำหนดจำนวนวันนัดสืบพยาน

โดยทั่วไปเมื่อมีคดีเข้าสู่ศาล หลักการของการบริหารจัดการคดีย่อมเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาซึ่งอาจมีเรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น หลักเกณฑ์การชี้สองสถานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง [6] หรือหลักเกณฑ์การตรวจพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา [7] ในวันนัดพิจารณาดังกล่าวจึงมีภาระหน้าที่เกี่ยวข้องไปตั้งแต่การตรวจสอบคำฟ้องคำให้การ และคำแถลงการพิเคราะห์ประเด็นข้อพิพาทและภาระการพิสูจน์ ตลอดจนการเตรียมพยานหลักฐานให้พร้อมและการกำหนดวันนัดสืบพยานที่จะมีขึ้นตามมาในอนาคต ฯลฯ กระบวนการเช่นว่านี้จึงเป็นแกนหลักของการบริหารจัดการคดีของศาลยุติธรรมให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปอย่างราบรื่นภายใต้การใช้ดุลพินิจที่เหมาะสมของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนผู้รับผิดชอบนั้น แต่ต่อมาเมื่อปริมาณคดีความที่เข้าสู่ศาลมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นลำพังการพิเคราะห์สถานการณ์ผ่านมุมมองของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนผู้รับผิดชอบแต่เพียงอย่างเดียววันนั้นก็มิจุดบอดที่ผู้พิพากษาแต่ละสำนวนย่อมไม่เห็นภาพรวมของสถานการณ์ของศาล ทำให้การจัดสรรเวลาในการกำหนดวันนัดสืบพยานเป็นไปอย่างไม่แบบแผน บางส่วนทับซ้อนและบางส่วนต้องล่าช้าจากการประมาณการณ์เวลานัดสืบพยานที่มากเกินไป

ในปี พ.ศ. 2549 ศาลยุติธรรมจึงมีการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการคดีดังกล่าวโดยการสร้างมาตรฐานกลางสำหรับการบริหารจัดการคดีของศาลยุติธรรมภายใต้ชื่อ “ระบบการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง” [8] ซึ่งมีการสร้างขั้นตอนการกำหนดวันนัดสืบพยานที่ศูนย์นัดความเพื่อให้การกำหนดวันนัดสืบพยานเป็นไปโดยเห็นภาพรวมปริมาณคดีทั้งหมดของศาล หลีกเลี่ยงปัญหาการนัดสืบพยานทับซ้อนระหว่างคดี นอกจากนี้ หลักเกณฑ์ของระบบการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องยังมีการวางหลักกำหนดเกณฑ์การกำหนดจำนวนวันนัดสืบพยานไว้โดยกำหนดสัดส่วนการสืบพยานไว้ 4 คน ต่อวันนัดสืบพยาน 1 วัน (เว้นแต่พยานมีข้อเท็จจริงมากก็ให้พิจารณาตามความเหมาะสม) ดังนั้น เมื่อโดยพื้นฐานผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนย่อมรับทราบข้อมูลที่ใช้ในการกำหนดวันนัดสืบพยานผ่านการวิเคราะห์ประเด็นข้อพิพาทและรายละเอียดของพยานหลักฐานต่าง ๆ ตามที่



คู่ความยื่นบัญชีระบุพยาน การกำหนดสัดส่วนการสืบพยานไว้ 4 คน ต่อวันนัดสืบพยาน 1 วัน จึงสร้างความชัดเจนในการกำหนดจำนวนวันนัดสืบพยานได้เป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ดี การกำหนดสัดส่วนการสืบพยานดังกล่าวไว้เป็นสูตรคำนวณตายตัวนั้นมีข้อจำกัดในภาคปฏิบัติจึงมีข้อถกเถียงถึงความเหมาะสมของสัดส่วนดังกล่าวอยู่เสมอ ซึ่งเมื่อมีการกำหนดวันนัดสืบพยานที่ไม่แม่นยำต่อสถานการณ์ของคดีความย่อมก่อให้เกิดปัญหาบานปลายกระทบต่อการบริหารจัดการคดีของศาลในภาพรวมทั้งหมด เพราะหากเป็นกำหนดวันนัดสืบพยานไว้ไม่เพียงพอ ย่อมทำให้ต้องมีการกำหนดวันนัดสืบพยานเพิ่มเติมในภายหลัง ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วไม่อาจเพิ่มเติมได้โดยง่ายเนื่องจากตารางนัดความของศาลย่อมเต็มไปด้วยนัดพิจารณาคดีในเรื่องอื่นแล้วที่นัดโดยศูนย์นัดความนั่นเอง ทำให้คดีความดังกล่าวล่าช้าออกไปอีกเป็นหลักเดือนส่งผลทำให้คดีความดังกล่าวต้องล่าช้าอยู่ในกระบวนการของศาลถึงหลักปีนับแต่วันยื่นฟ้องของคู่ความ นอกจากนี้ ในทางกลับกัน หากกำหนดวันนัดสืบพยานไว้เกินความต้องการของคดีก็ย่อมเป็นการเบียดบังเวลาของคดีความอื่นให้ต้องล่าช้าออกไปโดยไม่จำเป็นด้วยเช่นกัน

ในปัจจุบันหลักเกณฑ์การแก้ไขปัญหาการกำหนดจำนวนวันนัดสืบพยานไม่เหมาะสมจึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนนั้น ๆ เป็นสำคัญที่จะกำหนดสัดส่วนให้แตกต่างกันไปจากปกติหรือไม่ แต่ด้วยกรอบเวลาในการพิจารณาที่จำกัด การที่จะทราบล่วงหน้าว่าพยานที่จะมาสืบพยานนั้นมีข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใด เหมาะสมแก่เวลาหรือไม่ จึงเป็นเรื่องของการคาดการณ์ในอนาคต ลำพังดุลพินิจของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนแต่เพียงอย่างเดียวจึงไม่อาจแสดงความเป็นมาตรฐานเดียวกันของศาลยุติธรรมที่จะแสดงหลักเกณฑ์ให้ผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ ถือปฏิบัติตามได้ทั้งประเทศ อย่างไรก็ตาม แนวคิดเพื่อวิเคราะห์ความน่าจะเป็นของลักษณะพยานต่าง ๆ ที่จะมาเบิกความแก่คดีใด ๆ ในศาล พอบที่จะปรากฏรูปแบบและแบบแผนไปในทิศทางเดียวกันเช่น ในคดีที่มีพยานบุคคลเป็นประจักษ์พยาน เช่น คดีทำร้ายหรือฆ่าคนตาย พยานบุคคลลักษณะดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะใช้เวลาสืบพยานค่อนข้างมากเพราะต้องเบิกความตามลำดับเหตุการณ์ที่ตนรู้เห็น แตกต่างไปจากกรณีของคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่มักเกิดในที่ลับ ไม่ปรากฏประจักษ์พยาน ลักษณะพยานที่เกี่ยวข้องจึงมักเป็นพยานบุคคลที่เป็นพยานบอกเล่าหรือพยานบุคคลที่เบิกความเกี่ยวกับพยานวัตถุหรือพยานเอกสาร ซึ่งมีแนวโน้มที่จะใช้เวลาสืบพยานจำกัดเพราะพยานรู้เห็นเพียงบางส่วนหรือบางเหตุการณ์เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาข้อมูลเชิงลึกในลักษณะโครงสร้างแบบแผนดังกล่าวย่อมเป็นข้อมูลเชิงลึกที่ช่วยสนับสนุนให้การกำหนดจำนวนวันนัดสืบพยานของศาลมีความแม่นยำต่อลักษณะคดีและลักษณะพยานหลักฐานของแต่ละคดี ซึ่งในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยฐานข้อมูลขนาดใหญ่และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในส่วนของกรเรียนรู้ของเครื่องจักรเป็นฐานในการวิเคราะห์โดยในส่วนข้อมูลที่เป็นต่อการวิเคราะห์นั้นสามารถรวบรวม



ได้จากวิธีพิจารณาความ เช่น คำฟ้อง คำให้การ และบัญชีระบุพยาน ฯลฯ ได้อยู่แล้ว คงเหลือเพียงแต่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งในปัจจุบันมีอุปสรรคจากรูปแบบการรวบรวมจัดเก็บข้อมูลของศาลยุติธรรมที่รวบรวมเป็นกระดาษหรือไฟล์ pdf เสียเป็นส่วนใหญ่ที่ทำให้ไม่อาจใช้ระบบคอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีใดเข้าไปจัดการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลอย่างอัตโนมัติได้

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากปัญหาการกำหนดจำนวนวันนัดสืบพยานการปรับปรุงระบบการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และต่อเนื่องด้วยเพิ่มเติมการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อหารูปแบบการกำหนดวันสืบพยานจึงเป็นการสนับสนุนการใช้ดุลพินิจของพิพากษาเจ้าของสำนวนให้สามารถกำหนดจำนวนวันนัดสืบพยานได้อย่างแม่นยำเหมาะสม ช่วยให้การบริหารจัดการคดีของศาลยุติธรรมเป็นไปอย่างราบรื่น ลดจำนวนคดีที่ต้องล่าช้าในภาพรวม

แนวทางการจัดการเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการดังกล่าวจึงต้องเริ่มตั้งแต่เริ่มต้นในส่วนของการออกแบบ ซึ่งถึงแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 34/1 และมาตรา 68 จะมีการเปิดช่องให้ประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดประธานศาลฎีกาในส่วนที่เกี่ยวข้องได้อยู่แล้ว [9] แต่ในทางปฏิบัติทั้งประกาศสำนักงานศาลยุติธรรมรวมถึงแพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital platform) ที่ศาลยุติธรรมอนุมัติการตามข้อกำหนดดังกล่าว เช่น ระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ (e-Filing System) ยังคงใช้งานโดยกำหนดรูปแบบการรวบรวมข้อมูลในรูปแบบไฟล์ pdf ซึ่งเท่ากับว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่รวบรวมดังกล่าวยังไม่อยู่ในสภาพที่พร้อมจะนำไปใช้ประมวลผลใด ๆ ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ต่อได้ แนวทางในส่วนนี้จึงต้องมีการแก้ไขประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม [10] พร้อมทั้งปรับปรุงระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ (e-Filing System) ของศาลยุติธรรมให้มีลักษณะเป็นแบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ (e-form) เพื่อให้ข้อมูลที่บรรดาผู้ใช้งานกรอกไม่ว่าจะเป็น คู่ความ ทนายความ หรือเจ้าหน้าที่ศาล ฯลฯ จะได้ถูกจัดเก็บให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลที่มีโครงสร้างเดียวกันทั้งหมด ต่อมาสำนักงานศาลยุติธรรมจะต้องสร้างศูนย์ข้อมูล (Data Center) เพื่อเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลจัดการจัดการข้อมูลดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล มีบุคลากรเฉพาะทาง เช่น นักวิทยาศาสตร์ข้อมูล (Data Scientist) เพื่อให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเริ่มโครงการจากการกำหนดจำนวนวันนัดสืบพยานตามกรณีศึกษาเพราะข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในโครงการสามารถรวบรวมได้จากคำคู่ความหรือบัญชีระบุพยานซึ่งเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอยู่แล้ว จากนั้นองค์ความรู้ที่ได้มานำกลับมาใช้แบบการจัดทำรายงานแบบอัตโนมัติ (Automated Report) เพื่อการสนับสนุนการใช้ดุลพินิจของพิพากษาเจ้าของสำนวนและพัฒนาระบบการบริหารจัดการคดีของศาลยุติธรรมต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางในการใช้ปัญญาประดิษฐ์



ในการให้บริการของภาครัฐของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์[11] และแผนพัฒนา
ดิจิทัลศาลยุติธรรมพ.ศ. 2565 – 2568 ของสำนักงานศาลยุติธรรม [12]

เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] OECD. (2019). *The Path to Becoming a Data-Driven Public Sector*, Retrieved from <https://doi.org/10.1787/059814a7-en>.
- [2] Charlotte van Ooijen, Barbara Ubaldi, Benjamin Welby. (2019). *A data-driven public sector: Enabling the strategic use of data for productive, inclusive and trustworthy governance*. Retrieved from <https://doi.org/10.1787/09ab162c-en>.
- [3] Jamie Berryhill, KévinKokHeang, Rob Clogher, Keegan McBride. (2019). *Hello, World: Artificial Intelligence and its Use in the Public Sector*. Retrieved from <https://www.oecd-opsi.org/projects/ai/>.
- [4] อสมมา กุลวานิชไชยนันท์. (2561). *Big Data Series I : Introduction to a Big Data Project*
ปฐมบทในการทำโปรเจกต์บิ๊กเดต้า. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพราว เพรส (2002)
จำกัด.
- [5] นาฟลิก, โคล นุสบาเมอร์. (2564). *Storytelling with Data*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท บุ๊คสเคป จำกัด.
- [6] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 182
- [7] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1
- [8] โครงการพัฒนาระบบการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง สำนักงานวิชาการศาลยุติธรรม
สำนักงานศาลยุติธรรม. (2549). คู่มือสำหรับตุลาการในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและ
ต่อเนื่อง. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : บริษัทเซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด. หน้า 9 และ 11
- [9] ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่ง
อิเล็กทรอนิกส์พ.ศ. 2560
- [10] ประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสาร
ทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์



- [11] สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. *ปัญญาประดิษฐ์ในการให้บริการของภาครัฐ (AI in Government Service)*. สืบค้นจาก <https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/Knowledge-Sharing/Articles/AI-in-Government-Services.aspx>.
- [12] สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม. *แผนพัฒนาดิจิทัลศาลยุติธรรมพ.ศ. 2565 – 2568*. สืบค้นจาก <https://techno.coj.go.th/th/content/category/detail/id/21/iid/296275>